

10. Biologické oxidace

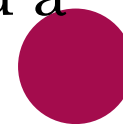
citrátový a glyoxylátový cyklus

CITRÁTOVÝ CYKLUS

- Odbourávání většiny substrátů ve druhé fázi aerobního katabolismu končí u Acetylkoenzymu A (AcCoA)
- AcCoA vzniká:
  - 1. Oxidací mastných kyselin lipidů
  - 2. Oxidační dekarboxylací hlavního produktu katabolismu sacharidů – pyruvátu
  - 3. Degradací uhlíkových koster ketogenních aminokyselin
- Vznikem AcCoA dostaneme ze substrátu jen $\frac{1}{4}$ možné energie, zbytek je uchován v AcCoA
- Tato energie se uvolňuje až v citrátovém (Krebsově) cyklu, kdy se AcCoA mění na CO_2

- Jedná se o stupňovitý proces
- Děj probíhá dle souhrnné rovnice:
$$CH_3CO - SCoA + 3H_2O \rightarrow 2CO_2 + CoASH + 8[H]$$
- Zdrojem energie jsou odebrané atomy vodíku, které vstupují do dýchacího řetězce
- Menší část energie se ukládá i do molekuly GTP vloženou substrátovou fosforylací
- Přednostně určen k terminální oxidaci substrátů
- Také hotovost meziproduktů, z nichž vycházejí biosyntetické děje sloužící k výstavbě nové buněčné hmoty
- Je amfibolickým dějem a skutečným středem aerobního metabolismu; je křížovatkou katabolismu a anabolismu

MECHANISMUS CITRÁTOVÉHO CYKLU

- **1° Kondenzace C₂ a C₄ molekul**
  - Aldolová kondenzace acetyl-CoA s oxalacetátem za vzniku hydroxykyseliny citronové po hydrolýze thioesterové vazby v CH₃CO-SCoA a odštěpení CoA-SH – nevratná reakce
  - Katalyzuje enzym citrátsynthasa (regulační enzym celého cyklu), jejím inhibítorem je ATP
  - Dále z citrátu vzniká isocitrát, který je vhodným substrátem pro dehydrogenaci
  - Katalyzuje enzym akonitasa
  - Rovnovážný stav této reakce se ustanovuje při 90% citrátu, 2% cis-akonitátu a 8% isocitrátu

- **2° Přejchod C₆ molekuly na C₅ molekulu za ztráty CO₂**

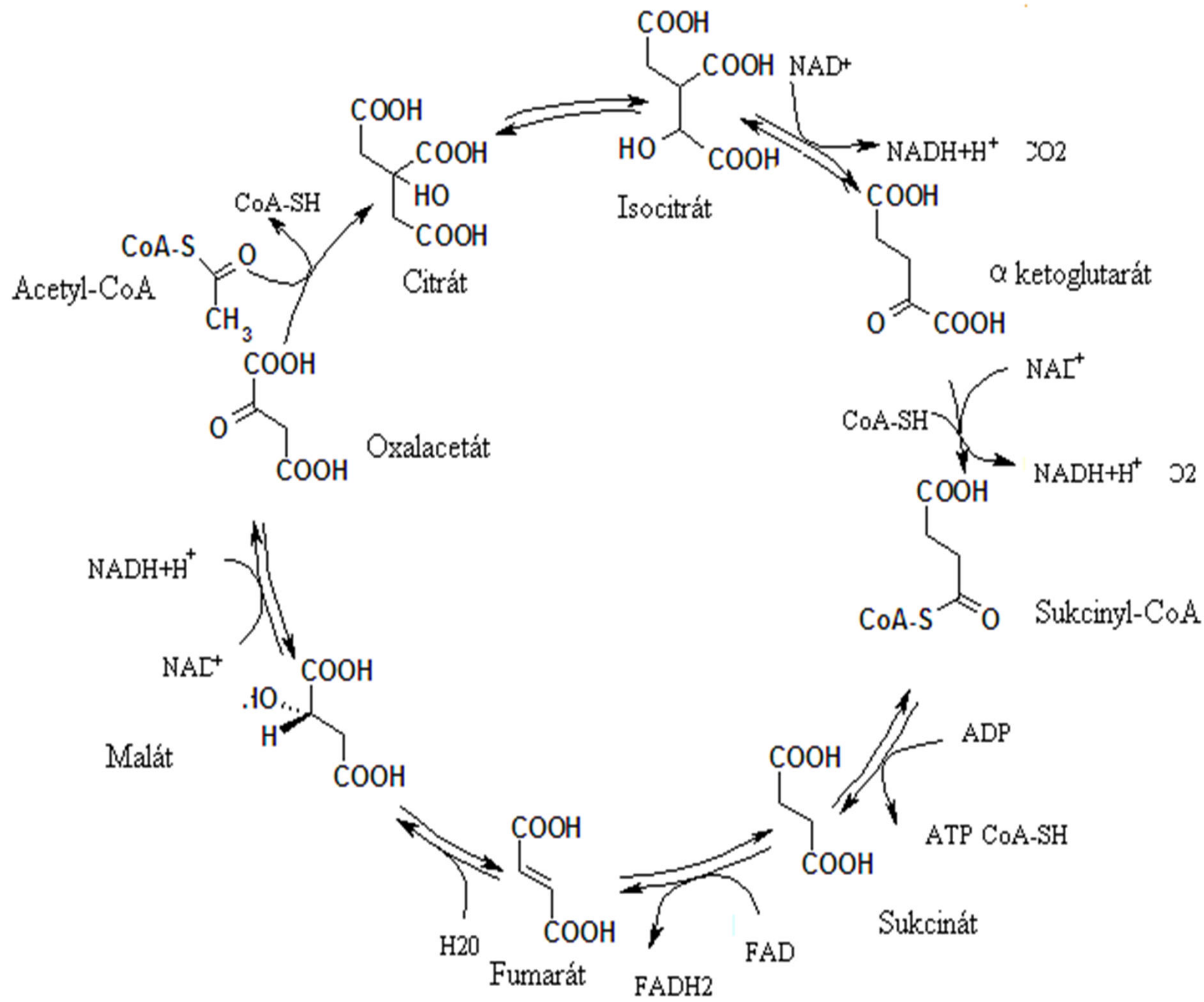
- Dehydrogenace citrátu je prováděna isocitrátdehydrogenasou s koenzymem NAD⁺
- Vzniklá β-ketokyselina je nestabilní a její dekarboxylace probíhá samovolně za vzniku α-ketoglutarátu (2-oxoglutarát)
- Nadbytek ATP vede k inaktivaci enzymu tvorbou dimeru, naopak nadbytek ADP převádí dimer na aktivní tetrametr

- **3° Přejchod C₅ molekuly na C₄ molekulu za ztráty CO₂**

- α-ketoglutarát je účinkem 2-oxoglutarátdehydrogenasy dekarboxylován a dehydrogenován za vzniku sukcinyl-CoA
- Obdobné jako dekarboxylace a dehydrogenace pyruvátu
- Dva aktivní vodíky jsou přeneseny na NAD⁺, jedná se o nevratnou reakci
- Účinkem vody na sukcinyl-CoA za katalýzy enzymem sukcinyl-CoA-synthetasy proběhne hydrolýza za vzniku sukcinátu a koenzymu A

- Část energie makroergické thioesterové vazby se uloží do molekuly GTP vznikající tzv. substrátovou fosforylací
- Působením nukleosiddifosfátkinasy pak proběhne reakce:
$$\text{GTP} + \text{ADP} \rightarrow \text{ATP} + \text{GDP}$$
- **4° Reakce na úrovni C₄ dikarboxylových kyselin**
  - Dehydrogenace sukcinátu na fumarát – provádí sukcinátdehydrogenasa s prosthetickou skupinou FAD
  - Tento enzym je zakotven ve vnitřní mitochondriální membráně a je podstatou komplexu II dýchacího řetězce
  - Fumarát se hydratuje na L-malát - katalyzuje fumaráthydratasa, oligomerní allosterický enzym inhibovaný ATP
  - Dehydrogenace malátu za vzniku oxalacetátu – katalyzuje malátdehydrogenasa s koenzymem NAD⁺
  - Vznikající oxalacetát je tedy cirkulujícím substrátem celého cyklu

ENERGETICKÁ BILANCE CC

- ATP se získá prostřednictvím dýchacího řetězce
- 3x NADH+H⁺   3 x 3 ATP
- 1x FADH₂   1 x 2 ATP
- 1x GTP   1 ATP
- 12 ATP

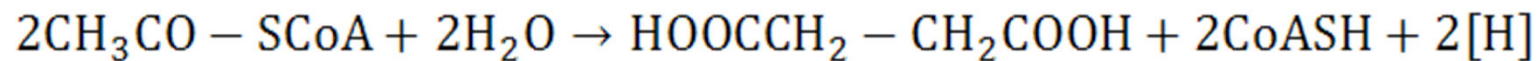
ANAPLEROTICKÉ REAKCE

- Reakce doplňující vyčerpané metabolity citrátového cyklu reakcemi na citrátovém cyklu nezávislými
- Jedná se o:
  - 1. Karboxylaci C_3 kyselin pomocí karboxybiotinového komplexu, kterou je z pyruvátu vyráběn oxalacetát
  - 2. Reakci fosfoenolpyruvátu s hydrogenuhličitanovým anionem produkující rovněž oxalacetát

GLYOXYLÁTOVÝ CYKLUS

- Vytvoření cyklického mechanismu doplňování C₄ dikarboxylových kyselin při zabránění ztrátě uhlíku tvorbou CO₂ v CC
- Zavedení dvou nových enzymových reakcí do CC
- Užívá tři z osmi enzymů citrátového cyklu a dva nové – isocitrátlyasu a malátsynthasu

- AcCoA je využit dvěma způsoby:
  - 1. Odbourán na 2 CO₂ za současného vzniku čtyř dvojic [H]
  - 2. Využit k výrobě C₄ dikarboxylových kyselin bez ztráty uhlíku

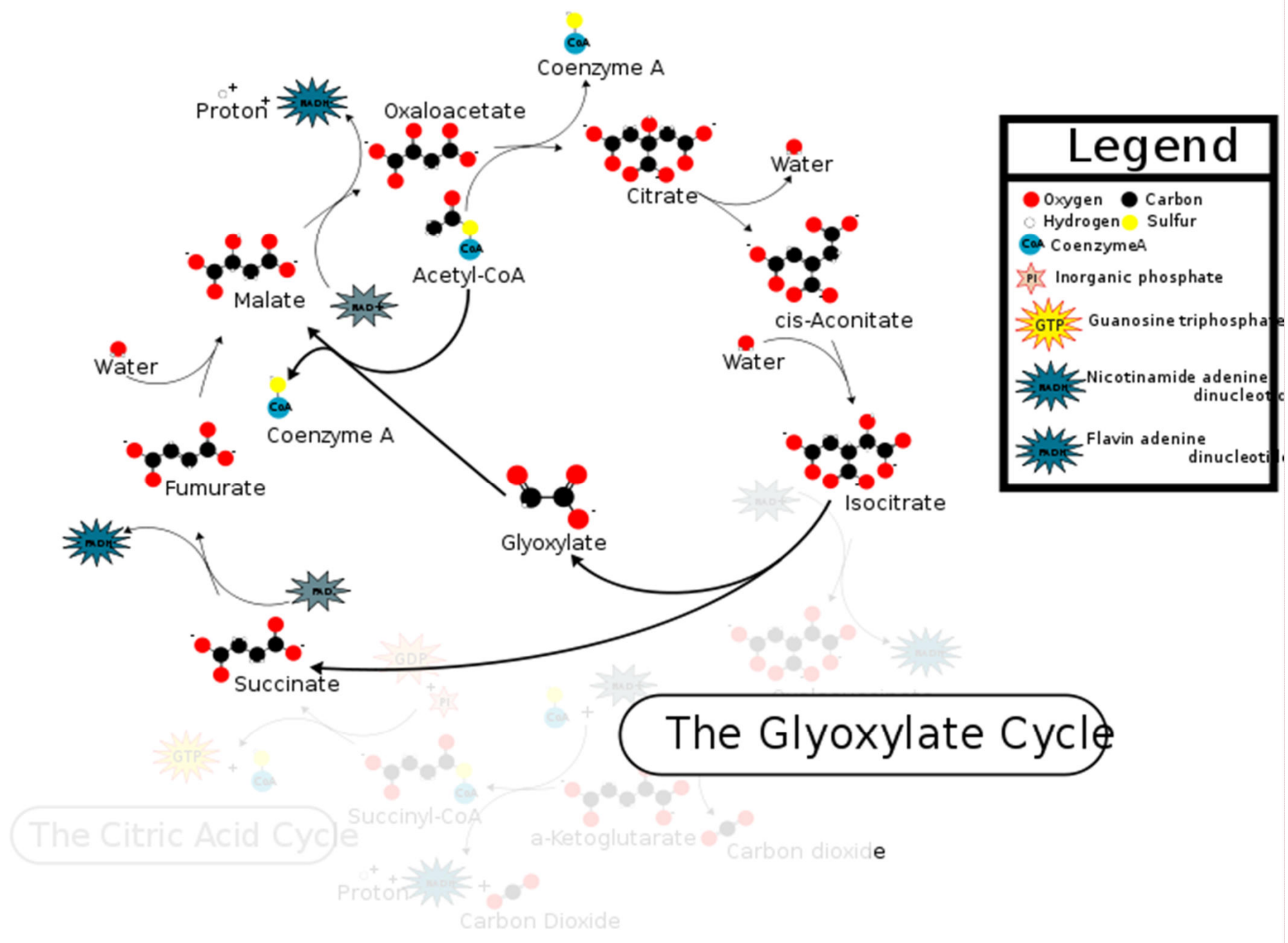

- Druhou cestu používají mikroorganismy rostoucí na substrátech o nízké hmotnosti (acetát, sukcinát) a nebo mikroorganismy zpracovávající mastné kyseliny a n-alkany jako jediný zdroj intermediátů pro syntézu uhlíkových skeletů svých hlavních složek
- Glyoxylátový cyklus je činí nezávislými na karboxylaci pyruvátu a fosfoenolpyruvátu pro tvorbu C₄ dikarboxylových kyselin
- Intenzivně probíhá také v semenech klíčících rostlin
- U prokaryot se enzymy glyoxylátového cyklu nachází v cytoplazmě, u eukaryotních mikrobů a u rostlin ve speciálních organelách, glyoxysomech resp. peroxisomech

MECHANISMUS GLYOXYLÁTOVÉHO CYKLU

- **1. Začáteční fáze**
  - Stejná jako u CC až po vznik isocitrátu
- **2. Štěpení C₆ molekuly na C₂ a C₄ molekuly**
  - Isocitrát je štěpen za katalýzy isocitrátlyasou (isocitratasou) na glyoxylát a sukcinát
  - Sukcinát představuje výstup z cyklu, může být dále přeměňován prostřednictvím CC, nebo zapojen do dalších reakcí
- **3. Kondenzace dvou C₂ jednotek**
  - Druhá molekula AcCoA kondensuje s glyoxylátem za vzniku malátu (analogickým způsobem probíhá kondensace s oxalacetátem: adicí karboaniontu AcCoA na karbonylový uhlík glyoxylátu)
  - Závěrečná dehydrogenace malátu na oxalacetát je identická jako u citrátového cyklu

Legend

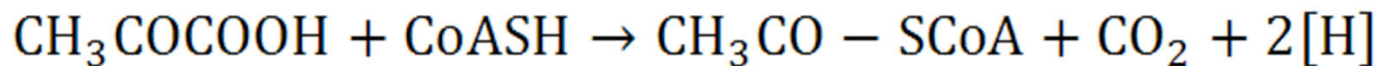
- Oxygen   ● Carbon
- Hydrogen   ● Sulfur
- CoA   Coenzyme A
- ★ Pi   Inorganic phosphate
- ★ GTP   Guanosine triphosphate
- ★ NADH   Nicotinamide adenine dinucleotide
- ★ FADH₂   Flavin adenine dinucleotide

The Glyoxylate Cycle

The Citric Acid Cycle

VZNIK AC CoA AEROBNÍ DEKARBOXYLACÍ PYRUVÁTU

- Vznik pyruvátu je za aerobních podmínek posledním stupněm glykolytického odbourání glukosy

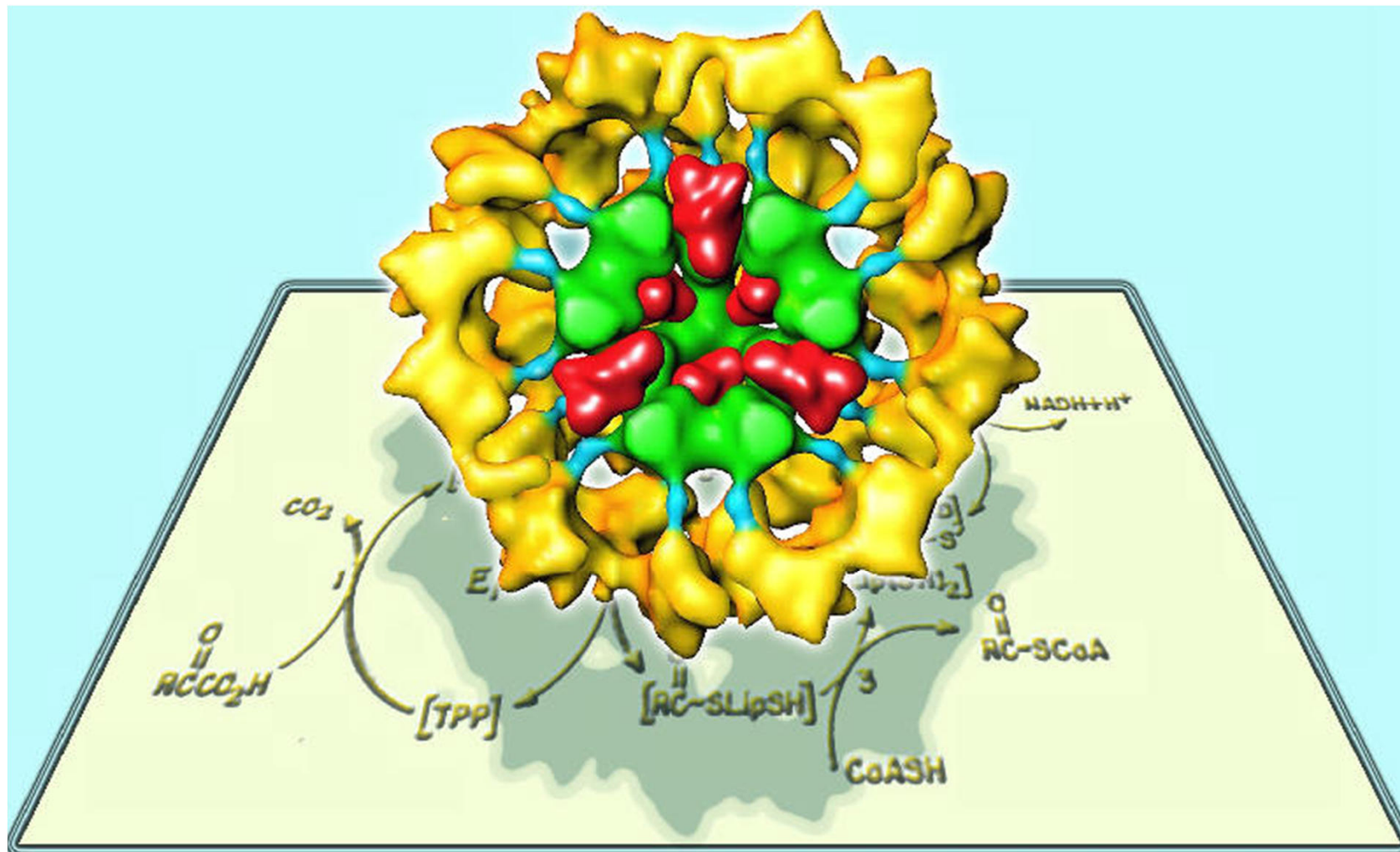

- Pyruvátdehydrogenasový komplex je vázán na vnitřní mitochondriální membránu a tvoří supramolekulovou strukturu o $M_r 4,6 \cdot 10^6$
- Má tvar krychle a jeho složky mají podjednotkovou strukturu

- Jádro útvaru tvoří osm trojic podjednotek dihydrolipoamidacetyltransferasy situovaných v rozích krychle
- Tím je každá podjednotka ve styku s jednou z podjednotek dvanácti molekul pyruvátdehydrogenasy situovaných na hranách krychle a s dihydrolipoamidehydrogenasou, jejíchž 6 molekul leží uprostřed stran

http://www.eicn.ucla.edu/system/files/projects_pdc.jpg

KROKY PŘEMĚNY PYRUVÁTU NA ACCoA

- 1. Pyruvát vzniklý glykolýzou v cytoplazmě je transportován přes vnitřní mitochondriální membránu do matrixu pomocí nosiče výměnou za OH^-
  - 2. Váže se na pyruvátdehydrogenasu, konkrétně na thiazolové jádro kofaktoru tramíndifosfátu, zde proběhne dekarboxylace za vzniku α -hydroxyethylthiamindifosfátu
  - 3. Ke vzniklému α -hydroxyethylderivátu se přiblíží mobilní raménko cyklického lipoamidu dlouhé 1,4 nm a vytvoří S^6 -acetylhydrolipoamid (kofaktor dihydrolipoamidacetyltransferasy), které přenesse acetylovou skupinu na koenzym A výměnou za vodík. Vzniká acetyl-CoA a dihydrolipoamid
-

- 4. Vodíky dihydrolipoamidu jsou přeneseny mobilním raménkem k dihydrolipoamiddehydrogenase jejíž kofaktor FAD odebere dva vodíky a obnoví cyklický disulfid lipoamidu
- 5. Vzniklý FADH_2 je oxidován pomocí NAD^+ , který přenáší dva vodíky do dýchacího řetězce

ZDROJE

- Mathews, Ch. K. – Halde, K. E. – Ahern, K. G., *Biochemistry*, 3. vydání, San Francisco, Benjamin Cummings, 1999, 1186 s., ISBN 99-043683
- Voet, D. – Voet, J. G. – Pratt, Ch. W., *Fundamentals of Biochemistry: life at the molecular level*, 2. vydání, USA, Willey, 2006, 1264 s., ISBN 0-471-21495-7

